

«ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ-ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԱՐՑԱԽՅԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԻ ԽԱՉՄԵՐՈՒԿՆԵՐՈՒՄ.
ՀԵՏԱՀԱՅԱՑ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ

ԾՐԱԳԻՐ

16-18 սեպտեմբերի 2021 թ.

Սեպտեմբերի 16, հինգշաբթի

Գրանցում՝ 9:00 – 9:30

Գիտաժողովի բացում՝ 9:30 – 10:00

Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի
գիտաժողովների սրահ

Բացման խոսք

- **Հարություն Մարության՝** Կազմկոմիտեի համանախագահ, «Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտ» հիմնադրամի (ՀՅԹԻ) տնօրեն

Ողջույնի խոսք

- **Յուրի Սուվարյան՝** ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար
- **Աշոտ Մելքոնյան՝** Կազմկոմիտեի համանախագահ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի տնօրեն

- Պետրոս Տէր Մաթոսեան՝ ԱՄՆ Ներքաակայի համալսարանի Լինքոլնի մասնաճյուղի դասախոս, «Հայագիտական ուսմանը ընկերակցության» ատենապետ

Հիմնական զեկույց՝ 10:00 – 10:30

Հիմնական զեկույցող ***Հարություն Մարության (ՀՅԹԻ)***

«Հիշում եմ և պահանջում» կարգախոսը և Հայոց ցեղասպանության հիշողության փոխանցման մարտահրավերները 21-րդ դարում

10:30 – 11:30

«Հայոց պահանջատիրության հետքերով. հայերի մասնավոր և համայնքապատկան գույքի սեփականության վկայագրերը» ժամանակավոր ցուցադրության բացում

Սուրճի ընդմիջում՝ 11:30 – 11:45

I ՆԻՍՏ՝ 11:45 – 13:00

Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությունը 21-րդ դարում. պրոբլեմային դաշտի նշագծում

Նիստի նախագահող	Հարություն Մարության (ՀՅԹԻ)
Շուշան Խաչատրյան	(ՀՅԹԻ) Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրման հետազայի շուրջ. որոշ վերլուծական հարցադրումներ ու առաջարկներ
Սուրեն Մանուկյան	(ՀՅԹԻ) Ցեղասպանագիտության ժամանակակից միտումները և Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությունը
Ռեզինա Գալուստյան	(ՀՅԹԻ) Թուրքական ազգայնականությունը՝ Հայոց ցեղասպանության պատճառ. գաղափարախոսության վերլուծություն և շեշտադրումներ
Արամ Միրզոյան	(ՀՅԹԻ) Արդի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրության և հիշողության փոխանցման գործում

II ՆԻՍՏ՝ 13:00 – 14:10

Հայոց ցեղասպանության աղբյուրագիտության խնդիրներ.
վերաբժնորումներ և նոր բացահայտումներ (մաս I)

Նիստի նախագահող	Արամ Միմոնյան (Երևանի պետական համալսարան, Հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն)
Արա Մտեփան Մելքոնյան	(Մեծ Բրիտանիա, անկախ հետազոտող) Հայոց ցեղասպանություն. ոչնչացված հայկական համայնքի գրեթե չուսումնասիրված մասը
Արփինե Բաբլումյան	(ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ) Ժողովրդագրական փոփոխությունների հիմնական միտումները Արևմտյան Հայաստանում XIX դարի վերջերին – XX դարի սկզբներին Խարբերդ և Դիարբեքի նահանգների օրինակով. հետահայաց վերլուծություն
Ռոբերտ Թաթոյան	(ՀՅԹԻ) Հայոց ցեղասպանության հետևանքով արևմտահայության կրած մարդկային և նյութական կորուստները վիճակագրելու ուղղությամբ Կ.Պոլսի Հայոց պատրիարքարանի Տեղեկատու դիվանի գործունեությունը 1919-1921 թթ.
Կարինե Ալեքսանյան	(ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն) (ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀԿ) Արխիվային պատմական հիշողությունների աղբյուրագիտական նշանակությունը Արևելյան Հայաստանում Հայոց ցեղասպանության շարունակականության բացահայտման համար
Հարցուպատասխան, քննարկում	

Ճաշի ընդմիջում՝ 14:10 – 14:45

Այցելություն Հայոց ցեղասպանության հուշահամալիր՝ 14:45 – 15:00

III ՆԻՍՏ՝ 15:00 – 16:30

Հայոց ցեղասպանության աղբյուրագիտության խնդիրներ.
վերաբժնորումներ և նոր բացահայտումներ (մաս II)

Նիստի նախագահող	Էդիկ Մինասյան (ԵՊՀ)
------------------------	----------------------------

Աննա Օհանջանյան (Մատենադարան) Գևորգ Հալաջյանի «Դեպի կախադան» օրագրությունը՝ Հայոց Ցեղասպանության ժամանակ թրքացած հայերի վերաբերյալ սկզբնաղբյուր

Թեհմինե Մարտոյան (ՀՅԹԻ) Զմյուռնիայի ոճրագործության հարյուրամյա տարելիցին ընդառաջ. անտիպ հուշագրությունների և արխիվային փաստաթղթերի հետքերով

Հայկ Հակոբյան (Մատենադարան, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ – ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ) Արցախյան նամակներ. Տիրայր արք. Տեր-Հովհաննիսյանին ուղղված նամակների հետքերով

Միհրան Մինասեան (ՀՅԹԻ) Հալեպի Միջ-Գաւառային հայրենակցական միութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած Հայոց ցեղասպանութեան Տեղեկագիր-ամբաստանագրերը (1919 թ.)

Կարինե Բազեյան (ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀԿ) Բաթում քաղաքի ու մարզի կառավարման խորհրդի նախկին նախագահ Մասլովի հիշողությունները Անդրկովկասում 1915-1920 թթ. իրադրության մասին

Էդիկ Մինասյան (ԵՊՀ) Սասունի գավառի Հայոց ցեղասպանությանը քրդերի մասնակցության մասին ըստ Սիմոն Հակոբյանի հուշագրության

**Հարցուպատասխան,
քննարկում**

Սուրճի ընդմիջում՝ 16:30 – 16:50

IV ՆԻՍՏ՝ 16:50 – 18:00

Պատմամշակութային արժեքների ոչնչացումը

Նիստի նախագահող Արարատ Աղայան (ՀՀ ԳԱԱ Արվ.Ի)

Սերա Պարսամյան (ՀՅԹԻ) Հայկական ազգապատկան կալվածքների բռնագրավումն ու յուրացումը (1915-1918 թթ.)

Լուսինե Թումանյան (Մատենադարան, ԵՊՀ) Մշո Սուրբ Կարապետ վանքի ձեռագրերի փրկությունը

**Հայաստան
Մարտիրոսյան** (ՀՅԹԻ) Ադրբեջանի մշակութային բռնայուրացման քաղաքականությունն Արցախյան 44-օրյա պատերազմից հետո՝ Դադիվանքի օրինակով

Հարցույատասխան,
քննարկում

Մեպտեմբերի 17, ուրբաթ

ՀՀ ԳԱԱ նախագահության կլոր սրահ
I ՆԻՍՏ՝ 10:00 – 11:50

Հայրենագրկում և պահանջատիրություն. պատմաիրավական գնահատականներ

Նիստի նախագահող	Յուրի Սուվարյան
Արմէն Միքայէլեան	(անկախ հետազոտող, Ֆրանսիա) Հայոց պահանջատիրության նախագիծ
Արմէն Մարուքյան	(ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ) Մոսկվայի և Կարսի պայմանագրերերով Հայաստանի տարածքների բռնագավթման գործընթացի պատմաիրավական գնահատականը
Լիլիթ Հովհաննիսյան	(ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ) 1921 թ. հոկտեմբերի 13-ի Կարսի պայմանագիրը հայաստանյան պատմագիտության գնահատամբ (1991–2020 թթ.)
Արա Պապյան	(Մոդուս Վիվենդի) Մոսկվայի (16.03.1921 թ.) և Կարսի (13.10.2021 թ.) պայմանագրերի իրավական գնահատականը ըստ միջազգային իրավունքի
Էդիտա Գգոյան	(ՀՅԹԻ) Հայոց ցեղասպանության համար փոխհատուցման հնարավորությունները. իրավական վերլուծություն

Հարցույատասխան,
քննարկում

Սուրճի ընդմիջում՝ 11:50 – 12:10

Հիմնական զեկույց՝ 12:10 – 12:40

Հիմնական զեկույցող **Աշոտ Մելքոնյան (ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ)**

Հայոց ցեղասպանության խնդիրը ՀՀ արտաքին քաղաքականության ոլորտում

II ՆԻՍՏ՝ 12:40 – 13:30

Գաղափարախոսություն, հիշողություն, ինքնություն

Նիստի նախագահող	Սուրեն Մանուկյան (ՀՅԹԻ)
Հանս Լենենտն	(Երուսաղեմի Եբրայական համալսարան) «Ամեն ինչ կապված է ցեղասպանության հետ»: Սերունդների հիշողությունը, սփյուռքի միավորումը և հայ երիտասարդության ինքնության հարցը Երուսաղեմում
Նարինե Մովսեսյան	(ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ) 1920 թ. թուրք-հայկական պատերազմը որպես պանթուրքիզմի իրագործման նպատակ (Ժամանակի հայ պատմագրության գնահատմամբ)
Հարցուպատասխան, քննարկում	

Ճաշի ընդմիջում՝ 13:30 – 14:30

III ՆԻՍՏ՝ 14:30 – 16:00

Հայաստացությունը և Ժխտողականությունը Թուրքիայում և Ադրբեջանում

Նիստի նախագահող	Էդիտա Գոդյան (ՀՅԹԻ)
Անուշ Հովհաննիսյան	(ՀՀ ԳԱԱ ԱԻ) Ցանկելով նո՞ր ցեղասպանության սերմերը. ատելության խոսքի խթանող ազդեցությունը Թուրքիայի ռազմական միջամտությանը 2020 թ. Ղարաբաղյան պատերազմին
Արմեն Մարտիրյան	(Հյուսիսային Քանեկտիկուտի պետական համալսարան, ԱՄՆ) Ցեղասպանության ժխտումը և դրա ազդեցությունը գոհերի և վերապրածների վրա
Նարեկ Պողոսյան	(ՀՅԹԻ) Հայոց ցեղասպանության ժխտման թուրքական կեղծ թեզերը Ռաֆայել Լեմկինի գիտական գործունեության համատեքստում
Նաիրա Սահակյան	(ՀՅԹԻ) Ստեղծելով թշնամի-այլին/ուրիշին.Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը և հայ ու ադրբեջանցի քաղաքական առաջնորդների ապամարդկայնացնող դիսկուրսիվ պրակտիկան
Արսեն Հակոբյան, Մարջերո Մոլիկա	(ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ, Մեսսինայի համալսարան, Իտալիա) Ղարաբաղյան երկրորդ պատերազմը և թուրքական ժխտողականությունը. տարածք և անդրազգայնություն

Հարցույատասիան,
քննարկում

Սուրճի ընդմիջում՝ 16:00 – 16:20

IV ՆԻՍՏ՝ 16:20 – 17:40

Ճանաչում և կանխարգելում

Նիստի նախագահող

Գևորգ Պողոսյան (ՀՀ ԳԱԱ ՓԻԼ)

Սվանտե Լունդգրեն

(Լունդի համալսարան, Շվեդիա) Հակասեմականություն և հակահայկականություն. նմանություններ, տարբերություններ և պատմական կապեր

Խուան Պարլո Արթինյան

(Տորկուատո Դե Տելլայի և Բուենոս Այրեսի համալսարաններ, Արգենտինա) Տեղական և համաշխարհային հարավի միջև. սփյուռքի քաղաքականությունը Արգենտինայում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման համար 1965-2015 թթ.

Մարիամ Թովակյան

(ԵՊՀ միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետի ասպիրանտ) Ֆրանսահայ կազմակերպությունների գործունեությունը Հայոց ցեղասպանության ճանաչման հիմնահարցում

Գևորգ Հակոբյան

(Վիեննայի համալսարան, Ավստրիա)
Ճանաչել, թե՞ կանխարգելել Հայոց ցեղասպանությունը

Հարցույատասիան,
քննարկում

Սեպտեմբերի 18, շաբաթ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ

I ՆԻՍՏ՝ 10:00 – 11:15

Ադրբեջանական իշխանությունների հայատյացության և ցեղասպան քաղաքականությունը ստրբեջանահայության և արցախահայության նկատմամբ

Նիստի նախագահող

Արմեն Մարուքյան (ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ)

Հայկ Մեյիք-Աղամյան	(ՀՀ ԳԱԱ երկրաբանության ինստիտուտ) Հայերի ավանդը Խորհրդային Ադրբեջանի նավթագազային համալիրի կայացման գործում այդ երկրի հետխորհրդային պատմագրության միտումնավոր խեղաթյուրման ենթատեքստում
Մարիամ Ավագյան	(Ճարտարապետ. և շին. Հայաստանի ազգային համալսարան) Սումգայիթի և Բաքվի ցեղասպանությունների զոհերի թվի շուրջ
Գևորգ Ստեփանյան	(ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ) «Մեծ Ադրբեջան»-ի համաթուրքական հայեցակարգը. պատմություն և արդիականություն
Գայանե Հովհաննիսյան	(ՀՅԹԻ) Սումգայիթ. գնահատականների և սահմանումների շուրջ
Հարցուպատասխան, քննարկում	

Սուրճի ընդմիջում՝ 11:15 - 11:30

II ՆԻՍ՝ 11:30 -12:30

Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությունը միջգիտակարգային տիրույթում
(մաս I)

Նիստի նախագահող	Շուշան Խաչատրյան (ՀՅԹԻ)
Ստեփան Ստեփանյանց	(Մոսկվայի պետական համալսարանի, Մանկո Պետերբուրգի արտաքին տնտ. կապերի, Էկոնոմիկայի և իրավունքի ինստիտուտի Երևանի մասնաճյուղեր) Ցեղասպանության հարցերի լուսաբանումը կրոնագիտության մեջ
Գևորգ Ղազարյան	(Աթենքի ազգային համալսարան, Հունաստան) Հայ հոռոմները XIX դ. վերջի – XX դ. սկզբի քրիստոնյաների կոտորածների հորձանուտում
Սերաֆիմ Մեպալա	(Արևելյան Ֆինլանդիայի համալսարան) Որտե՞ղ էր Աստված 1915 թվականին. Հայոց ցեղասպանությունն որպես կրոնական խնդիր

Հարցույատասխան,
քննարկում

Ճաշի ընդմիջում՝ 12:30 – 13:15

III ՆԻՍՏ՝ 13:15 – 15:20

Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությունը միջգիտակարգային տիրույթում
(մաս II)

Նիստի նախագահող	Ռոբերտ Թաթոյան
<i>Արմեն Շ. Մարգարյան</i>	(ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ) Հայոց ցեղասպանության արձագանքները ժողովրդական տոմարում
<i>Դավիթ Գասպարյան</i>	(ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ) Հայոց ցեղասպանության գրական անդրադարձները (հարյուրամյակի փորձը)
<i>Աննա Ասատրյան</i>	(ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտ) Հայոց ցեղասպանության արձագանքները կոմպոզիտոր Արամ Սաթյանի ստեղծագործության մեջ
<i>Թեհմինա Մարության</i>	(Գորիսի պետական համալսարան) Հայաստանից բռնագավթված տարածքների հիմնահարցը «Մփիւոք» շաբաթաթերթում (1958-1978 թթ.)
<i>Միլվա Գարավարդանեան</i>	(«Ազդակ» օրաթերթ, ՊԷյրութ) Հակահայ քաղաքականության գանազան դիմակները
<i>Նարինե Մարգարյան</i>	(ՀՅԹԻ) Հայկական որբանոցային ցանցը Մերձավոր Արևելքում Հայոց ցեղասպանության տարիներին. Հայապահպանության խնդիրներն ու առանձնահատկությունները
<i>Սևակ Արծրունի</i>	(«Կառուցիր Հայաստան» նախագծի համակարգող) Փոքր Ասիայում հայության և մյուս բնիկ ազգերի ձեռներեցության վերացման փաստը և դրա հետևանքները

Հարցույատասխան,
քննարկում

Սուրճի ընդմիջում՝ 15:20-15:40

Կլոր սեղան՝ 15:40 - 17:10

*Հայոց ցեղասպանության ճանաչման և հատուցման գործընթաց,
ձեռքբերումներ, խնդիրներ, սպասելիքներ*
(վարողներ՝ Արմեն Մարության, Էդիկ Մինասյան)

Կլոր սեղան՝ 17:15 - 18:45

*Ցեղասպանության քաղաքականության դրսևորումները
երկրորդ արցախյան պատերազմի ժամանակ*
(վարողներ՝ Աշոտ Մելքոնյան, Եղիշե Կիրակոսյան)

Գիտաժողովի փակում

(Հարություն Մարության, Աշոտ Մելքոնյան, Յուրի Սուվարյան)